

آریانپور و واژه‌هایش

در میان آثار بازمانه از فرهنگ تاریخی و کهن ایران گه‌گاه میتوان به آثاری برخورد کرد که گرچه زمینه و متن اصلی آنها پرداختن بیکی از جنبه‌های گوناگون دانش عصر بوده، ولی زبانی که بعنوان ابزار کلامی توجیه و تحلیل و تفسیر آن دانش بکار گرفته‌اند، از گسترده‌ترین ظرفیت کارآئی بالقوه خود بهره‌ور بوده است. نیازی به اثبات نیست که گسترش ابعاد کارآئی زبان فارسی در قلمروهای گوناگون فرهنگ بشر، از فلسفه که پیچیده‌ترین و مرموزترین واکنش ذهن و درون است تا تاریخ و علوم مشابه آن که در خدمت توجیه و تبیین مسائل ملموس و عینی بیرون ذهن است، دستاورد کوشش‌های اصیلی است که خادمان راستین فرهنگ ایران به ادبیات بخشیده‌اند. گاه حتی میتوان پنداشت که فنای زبان ادب بستگی مستقیم و آشکاری با تحول مدام زبان و فعل و انفعالات آن در حوزه دانش‌های دیگر داشته و دارد، زیرا خاستگاه بخش منطقی از واژه‌ها، دانش‌هاییست که در سیر تحول و تکامل کمی و کیفی خود برای نمودن و تصویر کردن هویت خود، ناگزیر به آفریدن، ساختن و پرداختن آن واژه‌ها و اصطلاحات بوده است. بدیهی است مقوله توانائی یا ناتوانی زبان فارسی از نظر ساختمان واژه و ظرفیت واژه برای اشتقاق و ترکیبات بعدی که با پیشوند یا پسوند و یا اسم و فعل و حرف مییابند و همچنین موضوع زبان گفتگو و متداول و نقش آن در بسط و گسترش کمی و کیفی زبان، مسائلی است مشخص و معتبر که بحث آن در این‌جا مطرح نیست و زاویه دید من در این بحث صرفاً روی تاثیر زبان دانش‌های گوناگون در کمال بخشیدن به زبان ادب

موقوف است. بهرحال در میان آثار بازمانه از فرهنگ کهن و تاریخی ایران، نمونه‌های کاملی از ایندست را میتوان یافت که معیار فصیح و کاملی از دستیابی بر توانایی‌های بالفعل زبان فارسی در حریمی جز ادبیات است، که برای نمونه میتوان به کتاب التفهیم بیرونی اشاره کرد.

کتاب التفهیم لاوائل صناعت التتجیم تالیف بزرگترین عالم ریاضی و متفکر فرزانه آغاز قرن پنجم هجری (۳۶۲ - ۴۴۰ هجری قمری) استاد ابوریحان محمدابن احمد بیرونی یگانه اثری است که از وی به زبان فارسی بیادگار مانده، گذشته از ارزش و اهمیت علمی و تاریخی آن، یکی از شاهکارهای مسلم زبان فارسی است. با اینکه متن و زمینه اصلی کتاب التفهیم، در پنج باب درباره هندسه، حساب و جبر و مقابله، هیئت و جغرافیا و معرفه‌الاقالییم، اسطرلاب و احکام نجوم است با اینهمه استاد جلال‌عالی در توجیه عظمت و اهمیت این کتاب، بویژه از نظر زبان فارسی در مقدمه‌ای که بر کتاب التفهیم نگاشته، مینویسد: «در میان کتب مشرق فارسی که به اهمیت معروفند و براساس هم درخور اهمیت‌اند هیچ کتابی را جامع همه خصوصیات و مزایا که در کتاب تفهیم فارسی وجود دارد نمیتوان یافت. این کتاب معتبرترین سند قدیم علمی و ادبی فارسی بعد از اسلام و صحیح‌ترین ماخذ چند شعبه از فنون ریاضی از بزرگترین استادان فن، و گرانبها ترین گنجینه اثباته از لغات و اصطلاحات و تعبیرات کهنه و اصیل فارسی است» استاد همائی سپس اضافه میکند:

«در میان کتب موجود نثر فارسی کتابی که دارای چند

خصیصه قدمت و صحت و جامعیت و بلاغت ادبی باشد بجز کتاب التفهیم سراغ نداریم» و معتقد است: «اهمیت التفهیم از نظر ادبی بعدی است که اگر بیرونی جز ندوین این کتاب هیچ فضیلت دیگر نداشت شایسته بود که او را در ردیف بزرگترین ادبیات فارسی و عربی و در عداد بزرگترین مفاخر ملی خویش شمار کنیم».

مهمترین جنبه اهمیت کتاب التفهیم اینست که بیرونی در تالیف التفهیم کوشیده تا جائیکه ممکن است بجای لغات و اصطلاحات علمی که در آن زمان به عربی متداول بوده است واژه‌های فارسی اصیل بگذارد و در بزرگترین کوشش گرانقدریست که پس از نزدیک به ۹ قرن که از زمان تالیف کتاب التفهیم گذشته و ازوها و اصطلاحات و تعبیرات و استعاره‌های چون: «آبگینه‌گر» - «آخته» - «آرمیده» - «آگاهی ده» - «ارتفاع میانگی» - «اندام» - «پاس» - «پاکار» - «چاشنگام» - «چیره» و صدها واژه دیگر از گزند زمان در امان مانده است. بدیهی است که در تالیف این کتاب بیرونی از لغات و معنی‌های آن صیرقا ادبیات نبوده ولی گنجینه‌ای از واژه‌های فارسی اصیل است مانند تاریخ ابوالفضل بیهمی که از قضا با اندکی فاصله زمانی با بیرونی مقارن بوده است.

اما این ویژگی و یا خصیصه بهره‌گیری آگاهانه از توانایی‌های بالفعل زبان فارسی در قلمروی جز ادبیات، محدود و منحصر به دوره‌ها و فاصله زمانی خاصی از تاریخ فرهنگ ماست، دوره‌هایی که طی آن حضور فرهنگ و عوامل ذهنی و عینی فرهنگ متکی به نیروی غالب و مهاجمی را بعنوان بخشی از هویت فرهنگ ملی میتوان دید و بی تردید استمرار حضور آن فرهنگ و زبان وابسته بدان،

انگیزه ذهنی واکنش دانشمندان و محققان و نویسندگان در گزینش زبان فارسی بعنوان ابزار توجیه دانش آنها بوده است. از طرف دیگر شدت و ضعف بازتاب چنین انگیزه‌ای نه فقط با حضور فرهنگ بیگانه رابطه مستقیم داشته، بلکه در حقیقت بخشی از استراتژی مقاومت ملی در برابر نفیای زیرکانه فرهنگ بیگانه بوده است.

کتاب زمینه جامعه شناسی دکتر امیر حسین آریان‌پور که بتازگی نشر ششم آن با تجدید نظر در متن و برخی از مفاهیم و اصطلاحات توسط شرکت سهامی کتابهای جیبی و کتابفروشی دهخدا انتشار یافته، در شمار کتابهایی است که گرچه متن و زمینه اصلی محتوای آن مقوله‌ای جدا و کاملاً متفاوت از ادبیات است، لکن بواسطه تاثیر گسترده و عمیقی که در گسترش ابعاد زبان فارسی و احیاء توانایی‌های بالفعل آن دارد، می‌تواند از لحاظ ادبی عیار سنجی و ارزیابی گردد. در این ارزیابی اهمیت کتاب زمینه جامعه شناسی آریان‌پور تنها باعتبار در برداشتن فصل‌های پردازش و دقیقیتی در زمینه توجیه اصول جامعه شناسی جدید مطرح نیست، بلکه شعاع این اهمیت را باید با کوشش آوزشمنندی که آریان‌پور در بهره‌گیری از امکانات زبان فارسی در ترجمه واژه‌ها و اصطلاحات و تعریف‌های جامعه شناسی و ساختن معادل‌های آن‌ها بوزبان فارسی انجام داده، سنجید.

از طرفی نقد و بررسی مطالب و آراء و عقاید ارائه شده در این کتاب و شناخت ارزش‌ها و اصالت‌های آن دانش و تخصصی میطلبد. * ماخذ: مقدمه استاد همائی بر التفهیم چاپ ۱۳۱۸.

که از عهده بضاعت من بیرون است ، زیرا این کتاب گرچه بظاهر ترجمه آزاد دکتر آریان پور از متن چند کتاب معتبر جامعه شناسی از جمله کتابهای جامعه شناسی « آگ برن Ogburn ، نیم کوف Nimkoff ، چایلد childe ، مک آیور Maciver ، گورویچ Gurvitch ، سوروکین Sorokin ، مور Moore ، بکر Becker ، بارنس Barnes و چند دانشمند بزرگ دیگر جامعه شناسی جهان است ، اما دکتر آریان پور که خود در بسیاری از مسائل جامعه شناسی صاحب نظر است در این تالیف ، با بهره گیری از پژوهش ها و اکتشافات علوم اجتماعی و تلفیق آنها با عقاید خود و داوریهایی مشخصی بشکلی جالب و جذاب به طرح زمینه جامعه شناسی پرداخته است ، بنابراین نقد و بررسی متن و محتوای کتاب نیازمند آگاهی عمیق و دقیقی از مسائل جامعه شناسی جدید و آراء و عقاید دانشمندان این رشته است و همین جهت ، در نقد ما آن بخش از قلمرو گسترده این کتاب در زاویه دید و داوری ما قرار میگیرد که کما بیش با مقوله ادبیات و ذر مفهوم گسترده تر آن زبان فارسی مربوط باشد در حقیقت ، بحث ما حاوی نگرش دوباره برواژه های تازه و مفاهیم و معانی جدیدی است که آریان پور در ترجمه واژه ها و اصطلاحات جدید جامعه شناسی ، انتخاب با ابداع کرده و بکار برده است .

ارزش این کوشش گرانبگر هنگامی بیشتر آشکار میشود که بدانیم ، ساختن و پرداختن و با تفویض ظرفیت کارآئی به واژه و با متداول کردن و هویت علمی بخشیدن بدانها در زبان رسمی ، کاری نیست که هر نوپای جویای نام و کام بصرف داشتن دانشنامه دانشگاهی بدان دست یازد ، گام نهادن در این راه نه فقط به پستوانه ای از آگاهی گسترده ای حاصل از پژوهش ها و آزمایش های دشوار زبانشناسی ، بلکه به مایه و استعدادی فطری و ادراکی وسیع نیاز دارد . و دکتر آریان پور که باعتبار سواد و تخصص خود ، بخش عظیمی از حیات علمی خویش

را یکسره وقف گردآوری و ساختن و پیراستن و انتخاب واژه ها و معادلهای فارسی و اصطلاحات و تعبیرات علمی جدید نموده و در این کوشش ستایش انگیز کامیاب شده است .

کتاب زمینه جامعه شناسی

از کتابهای علمی ممدودی است که از سال ۱۳۴۴ که نخستین چاپ آن توسط دانشگاه تهران انتشار یافته ، پیوسته با اقبال جامعه کتابخوان ایران رو پرو بوده و به همین سبب نیز در طول مدتی چنین کوتاه پنج بار تجدید چاپ یافته است . نشر ششم این کتاب و کتابهای مشابه آن ، در واقع پاسخی است بر نادرستی داوری مفرصانه ای که در پاره بی تفاوتی جامعه کتابخوان ایران نسبت به کتابهای مستند و علمی ، رواج دارد ، چه بویچند داوری این گروه عناصر اصلی جاذبه کتاب در جامعه کتابخوان ایران شعر و قصه و نوشته غیر علمی است و کتابهای علمی را مستند می چون زمینه جامعه شناسی که بمقتضای موضوع پراز عقاید و پیشنهادات و نظرات سنجیده و سنگین و آمار و آرقام خشک است ، یا بی تفاوتی و بی توجهی جامعه کتابخوان رو برو میشود .

اما ویژگی نشر ششم کتاب زمینه جامعه شناسی از دو جهت است اول از لحاظ تجدید نظری است که آریان پور بر پاره ای از قسمتهای متن و برخی واژه ها و اصطلاحات فارسی کتاب بعمل آورده ، دوم اینکه گروهی از دانشجویان علوم اجتماعی بسرپرستی دکتر منوچهر خدایار محبی دانشیار دانشگاه نقدها و نکته گیریهای مهمی را که از هنگام انتشار این کتاب از طرف دانشمندان و صاحب نظران

بر صورت و معنای کتاب شده است ، گرد آوری نموده و همراه پاسخ های دکتر آریان پور بر آن انتقادات و عیار سنجی صحت و اصالت آن نقدها ، بصورت جزوه ای در پنجاه و چهار صفحه تنظیم کرده اند که به پیوست کتاب انتشار یافته است .

آریان پور با این کار در خور ستایش به خواننده جستجوگر ، امکان وقوف بر عقاید و نظرات منتقدان و حتی مخالفان عقاید خود را بخشیده و کار داوری درباره صحت و سقم آنها را به خواننده سپرده است و این کاریست که در ایران کم سابقه بوده است .

کتاب زمینه جامعه شناسی

نیر مانند هر اثر معتبر و مهم علمی دیگر از نقص و نارسائی و لغزش خالی نیست و اشاره به این کاستی ها نیز بی شک نمیتواند از اعتبار علمی آن بکاهد . اما چون بیشتر انتقاداتی که بر لغزش ها و کاستی های صورت و معنای این کتاب بعمل آمده و یا نقد هایی که نه بقصد تنقید بلکه برای توجیه و توضیح همراه با تحلیل و سنجش صحت و سقم آن انتقادات صورت پذیرفته در جزوه پیوست کتاب درج شده است ، تکرار آنها در اینجا ضرورتی ندارد و خواننده به آسانی میتواند بدانها دست یابد . در اینجا فقط نخست مروری گذرا و اجمالی بر متن و محتوای کتاب میشود و سپس نمونه هایی از روشها و شیوه های ترجمه و اقتباس گو (عنوانی که دکتر آریان پور در نشر ششم برای خود بر گرفته) کتاب زمینه جامعه شناسی ، با چیره دستی و هوشیاری و آگاهی در ساختن و پیراستن واژه ها و اصطلاحات و معادلهای فارسی لغات علمی انجام داده ارائه میگردد و بعد بذكر مواردی اکتفا میشود که با وجود توضیح آریان پور هنوز هم ابهام آنها باقی است .

نشر ششم زمینه جامعه شناسی

کتابیست با قطع جیبی در ۶۲۴ صفحه شامل یک مقدمه و هفت بخش کلی که در هر بخش پاره ای از اصول جامعه شناسی و مسائل متنوع وابسته بدان در فصلهای گوناگون باین شرح عنوان شده است :

در بخش اول که عنوان آن جامعه شناسی علمی است ، پایگاه علمی جامعه شناسی و مختصات جامعه شناسی در دو فصل شرح داده شده است . عنوان بخش دوم بنیاد جامعه است شامل سه فصل درباره روابط اورگانیسم انسانی در جامعه ، روابط محیط طبیعی و جامعه و جامعه و فرهنگ آن .

بخش سوم که دارای چهار فصل است بخشی است در زمینه رفتار گروهی که عنوان فصلهای آن : گروه اجتماعی ، عنوانی گروهی ، رفتار جمعی و طبقه بندی جامعه است . در بخش چهارم که زیر عنوان شخصیت است در سه فصل زمینه اجتماعی شخصیت ، تنوع شخصیت و انحراف شخصیت بررسی شده است .

بخش پنجم کتاب به بوم شناسی و جمعیت شناسی اختصاص دارد که در آن به مسائل اجتماعات انسانی ، توزیع جمعیت و حرکت طبیعی جمعیت پرداخته شده است . بخش ششم کتاب که درباره سازمانهای اجتماعی است ، شش فصل دارد که عنوانهای آنها عبارتست از : سازمان بندی جامعه ، سازمانهای اقتصادی ، سازمانهای حکومتی ، جنگ ، خانواده و دین و سرانجام در بخش هفتم که عنوان آن پویائی اجتماعی است درباره نوآوری اجتماعی ، ناسازگاری اجتماعی ، باز سازی جامعه و تکامل اجتماعی بحث شده است .

در فصل پایان کتاب نیز سه بخش وجود دارد که عبارت از : واژه نامه در ۴۴ صفحه حاوی مفاهیم نزدیک به ۲۵۰۰ واژه جامعه شناسی - موضوع نامه و نام نامه .

بطور کلی اگر بتوان باختصار تعریفی درباره جامعه شناسی بدست

داد ، زمینه جامعه شناسی اقتباس دکتر امیرحسین آریان پور کتابیست علمی و مستند که خواننده را در راه شناخت و بررسی پدیده‌ها و نهادهای های اجتماعی و کشف و آشنائی او با قوانین تحول و تکامل جامعه یاری میکند و تصویر دقیق و کاملی از تحول و تکامل جامعه و قوانین مسلط بر حرکات اجتماعی بدست میدهد .

همانطوریکه قبلا اشاره شد یکی از مهمترین جنبه‌های کتاب زمینه جامعه شناسی آریان پور که با ادبیات بمفهوم امم و با زبان فارسی بمفهوم اخص آن ارتباط پیدا میکند ، ترجمه واژه‌ها و اصطلاحات جامعه شناسی علمی جدید بزبان فارسی است و دراین ترجمه آریان پور درحقیقت پنهانی کار پژوهش یک گروه محقق و دانشمند زبانشناسی را تعهد کرده است .

برای دستیابی به اهمیت و ارزش کار آریان پور ، تاحدی باختصار مقایسه‌ای مینمائیم بین ترجمه واژه‌های این کتاب و مفاهیمی که پیش از این در ترجمه اصطلاحات انگلیسی برای مفهوم آن واژه‌ها بعمل آورده‌اند . در این مقایسه فرهنگی معتبر موجود از جمله فرهنگ دو جلدی دانشگاهی انگلیسی بفارسی چاپ سال ۱۳۴۵ بعنوان مآخذ مقایسه مورد استفاده قرار گرفته است . بنابراین برای سهولت کار از ذکر نام مآخذ صرف نظر میشود و فقط مفاهیم موردنظر مورد مقایسه قرار میگردد .

ترجمه واژه **Abnormal** غیرعادی ، غیرطبیعی و وضع غیر عادی است که در کتاب زمینه جامعه‌شناسی « نابهنجار » ترجمه شده است .

معنی **Accommodated** اصلاح ، تصفیه ، مرمت ، تعمیر ، تطابق و سازش با مقتضیات که در کتاب مفهوم « همساز » معادل مفاهیم اخیر انتخاب شده است .

Animism دارای مفهومی است که دو سه جمله بلند تعریف شده : اعتقاد به اینکه ارواح مجرد وجود دارند ، اعتقاد به عالم روح و تجسم ارواح مردگان و در کتاب

مفهومی انتخاب شده که حاوی تمامی معانی یاد شده است و این مفهوم در کلمه مرکب - **Ephemeral-groop** گروه گذران « است .

بطور کلی میتوان گفت آریان پور در ترجمه واژه‌ها و اصطلاحات و تعبییرات جامعه‌شناسی^۲ بزبان فارسی به دو صورت عمل کرده یعنی یا باتعمق و بررسی و دقت از بین واژه‌های موجود در

زبان فارسی و یا ترجمه‌های پیشین مترجمان از واژه‌های خارجی به انتخاب اصلح دست بازیده و واژه‌ای را برگزیده است که ظرفیت پذیرفتن تمامی مفهوم مورد نظر واژه یا اصطلاح یا تعبییر جامعه شناسی را داشته‌است . از شمار نمونه‌ها اشاره کرد : برگزیدگان برای **Elites** ، بهنجار برای **Normal** تاریخ گزار برای **Historian** - ووش دوم

او این بوده است که براساس دانش زبانشناسی و قواعد ساختن و پرداختن واژه‌های معادل و بسا بهره‌مندی از جنبه زوایا نپذیر فرهنگ ایران یعنی اشعار شاعران کهن ، برای واژه‌هایی که در زبان فارسی فاقد مفهوم مستقل و معینی بودند ، واژه‌ای مناسب ساخته است .

برای آگاهی و شناخت ضرورت دست‌یازیدن به واژه‌سازی « واژه‌گزینی و علت^۳ برهیز از بکار بردن این اصطلاحات جامعه شناسی به زبانهای خارجی و همچنین نحوه سقاخت و پرداختن اصطلاحات معادلها و اصطلاحات جامعه‌شناسی ، آشنائی با پاسخی که آریان پور در جزوه پیوست کتاب بر توضیح دوتن از محققان نوشته‌است لازمست :

« هر زبان زنده مانند دیگر نمودهای اجتماعی دگرگونی پذیر یا پویاست . ازاین رو واژه‌های زبان در جریان تکامل فرهنگی انسان ، بندرت نسبت به معنی‌های اصیلی که از ریشه‌های آن برمیآیند ، وقادار میمانند . حتی ریشه‌های واژه‌ها نیز در طی زمان از معنی های کهن خود فراتر میروند . بنابراین گردانیدن واژه‌ها بصورت ترجمه ریشه به ریشه در موارد

برای این واژه سه کلمه مرکب « جان‌گرانی » ، « همزادگرانی » و « همزاد آیینی » انتخاب شده که با مفهوم علمی آن سازگار است . **Attitude** یعنی وضع ، حالت ، هیئت ، طرز برخورد و روش و رفتار که در کتاب واژه فارسی « گرایش » انتخاب شده است .

شالوده یا زیرساخت مفهومی است که برای واژه **Base** در کتاب انتخاب شده ، درحالیکه برای این واژه در فرهنگها مفاهیم متعددی عنوان شده که عبارتست از : ته - پایه - زمینه - اساسی بنیاد - پایگاه - قاعده - تکیه - وریشه که هیچیک مانده شالوده یا زیرساخت بیان‌کننده کامل مفهوم آن از نظر جامعه‌شناسی نیست .

برخی از واژه‌های خارجی وجود دارد که ترجمه معادل آنها بصورت یک واژه یا امکان‌پذیر نیست و یا ساختن آنها به آگاهی و دقت خاصی نیاز دارد و واژه **Bureaucracy**

تعریفی مآلند : رعایت تشریفات اداری بحد افراط - تاسیسات اداری مجموع گماشتگان دولتی - کاغذپرانی و کاغذبازی دارد از آنجمله واژه‌هاست . آریان پور در کتاب کلمه مرکب و زیبای « دیوانسالاری » را بجای این مفهوم برگزیده است .

Clergy در فرهنگ‌های مختلف معانی ای چون ، مردروحانی ، روحانی و معرفت روحانیت دارد که در کتاب برای این واژه کلمه زیبا و فارسی « دین‌یار » انتخاب شده است .

و با برای واژه **Ephemeral** که مفاهیم آن عبارتست از حشره‌ای که يك روز زیست میکند ، حشره بکروزه ، چیز زودگذر و فانی ،

بسیار متضمن دقت نیست و از این گذشته واژه‌هایی که از این راه پدید آیند ، بسبب گسستگی از سیر تکاملی زبان و دوری از سنت های فرهنگی ، به‌آسانی در فرهنگ عمومی جامعه رخنه نمی‌کنند . فرهنگ مفصلی که اقتباس‌گر در مورد فلسفه و علوم انسانی فراهم آورده است ، نشان میدهد که وی نه از سر تفتن ، بلکه برای پاسخگویی به‌نیازی اجتماعی ، پس از بیست و چند سال جست‌وجو و گردآوری واژه‌های چند صد کتاب کهن و نو فارسی و بهره‌گیری از گویش‌های مردم ، معادل‌هایی برای اصطلاحات فلسفه و علوم انسانی برگزیده است . از این دو برگزیده‌های او با مستقیما مستند به آثار نویسندگان و شاعران ایران‌اند یا از گویش‌های مردم اقتباس شده‌اند یا بر بنیاد واژه‌های رایج و با توجه به اصول زبانشناسی و ذوق مردم ترکیب یافته‌اند . چنانکه « فره » و « قر » در برابر **Charisma** از آثار فردوسی و بلعنی و دیگران و « پایگاه » در برابر **Status** از آثار اسدی و فرخی و دیگران و « رهایش » در برابر **Emancipation** از آثار ناصر خسرو و ابوعلی سینا و دیگران بدست آمده است ، « پاکشائی » در برابر **Initiation** و « گمانه » در برابر **Hypothesis** و « انگاره » در برابر **Pattern** از گویش‌های مردم برخاسته‌اند و صدها اصطلاح مانند ترکیببات « - سالاری » (در برابر ترکیببات **Archy** - ترکیببات **Cracy** مانند « مردم سالاری **(Democracy)** و « تک‌سالاری **(Monarchy)** و ترکیببات « ابر - » (در برابر - بقیه در صفحه ۵۲

جامعه و شخصیت (بقیه)

دارند : مادام که انسان‌ها در روابط متقابل معینی بسر می‌برند ، فکر و عمل‌شان دقیقاً همانست که هست . هیچ مقامی نمی‌تواند یا این منطق بستیزد : جریان طبیعی حوادث (یعنی همان منطق روابط اجتماعی) کلیه تلاش‌های او را نقش بر آب خواهد کرد . ولی اگر من بدانم که به سبب تغییرات روند اقتصادی و اجتماعی تولید ، روابط اجتماعی در چه جهتی تغییر می‌کند خواهم دانست که روانشناسی اجتماعی در چه جهتی تغییر خواهد کرد ؛ بنابراین من موضوعی هستم که می‌توانم روی رویدادهای تاریخی اثر بگذارم . معنی این حرف اینست که بیدک مفهوم من هنوز هم قادر به ساختن تاریخ هستم و لزومی ندارد صبر کنم تا تاریخ خلق بشود .

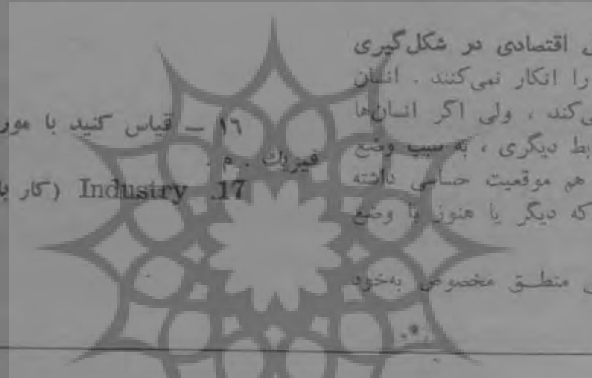
انسان‌های متفاوت ساخته‌ی شرایط و تربیت متفاوت هستند ، این حقیقت را از نظر دور می‌دارد که این انسان‌ها هستند که شرایط محیط را تغییر می‌دهند و خود مری نیز به تربیت نیازمند است . بنابراین کار این آیین ناگزیر بدینطی می‌رسد که جامعه را به دو بخش تقسیم کند و یک بخش آن را برتر از دیگری بداند (مثلاً در عقاید رابرت اوان) .

نویسنده‌ی « ترهائی درباره‌ی فوئرباخ » معتقد است که مسئله‌ی عمده‌ی علم جامعه دقیقاً عبارتست از تبیین این مسئله که چگونه انسان‌ها درحالی که خود زائیده‌ی محیط هستند ، می‌توانند محیط را دگرگون کنند . او نشان داد که روابط تولید توسط شرایطی مستقل از اراده‌ی انسان به وجود می‌آید . اما ممکن است تغییر این شرایط درجهت مطلوب صورت نگیرد . ماهیت « ساخت اقتصادی » و جهت تغییرات آن نه به اراده‌ی انسان بلکه به وضع نیروهای تولید و به تغییراتی که در اثر توسعه‌ی نیروهای تولید در روابط تولید به وجود می‌آید ، بستگی دارد . فیلسوفی در این باره می‌گوید : « انسان‌ها خود تاریخ خویش را می‌سازند ولی این کار را براساس اراده و برنامه‌ی مشترک و یا حتی در جامعه‌ی نامشخص و نامحدود انجام نمی‌دهند . خواسته‌های آن‌ها با یکدیگر مغایر است ، به همین دلیل است که تمام این گونه جامعه‌ها تحت حکومت ضرورت قرار دارند ، و تصادف نه تنها در تکمیل این ضرورت می‌کوشد بلکه اشکال تجلی آن را نیز فراهم می‌آورد . »

1. Personality.
 2. Neo-Freudism.
 3. Murdock.
 4. Knowledge.
 5. A. Inkles.
 6. Personal system.
 7. Ontological. (از Ontology — ذات‌شناسی بود شناسی) .
 8. Socialisation.
 9. Projection.
 10. Personalised.
 11. Integration.
 12. Secondary Group.
 13. Identification.
 14. Scheme.
 15. Irritationalist.
- ۱۶ — قیاس کنید با مورد استعمال این کلمه در مبحث نور در فیزیک . م .
- 17 Industry (کار با مقصود و هراه . با تلاش ، سعی) . م .
18. Objectified.
 19. Generalised self.
 20. Mawe - up.

جامعه‌شناسان علمی وقتی از اهمیت عامل اقتصادی در شکل‌گیری شخصیت سخن می‌گویند ، نقش مهم ایده‌تولوژی را انکار نمی‌کنند . انسان اجتماعی ، خود روابط اجتماعی خود را خلق می‌کند ، ولی اگر انسان‌ها نوع خاصی از روابط را ایجاد می‌کنند ، نه روابط دیگری ، به سبب وضع نیروهای تولید است . هیچ فردی ، هرچقدر هم موقعیت حساسی داشته باشد ، نمی‌تواند روابطی را بر جامعه تحمیل کند که دیگر یا هنوز یا وضع نیروهای تولید مطابقت ندارد .

پله‌خاتون می‌نویسد : « روابط اجتماعی متعلق مخصوص به خود

رسان نیست . مثلاً انتخاب معادل « استعداد » برای واژه Capacity که دارای معانی گنجایش ، اهمیت صلاحیت ، ظرفیت و اهمیت قانونی است از نمونه‌ان واژه‌هاست برای واژه Fashion که دارای مفاهیمی مانند رسم آیین ، روش ، سبک ، طرز ، اسلوب ، طریقه ، ترکیب ، و شکل است تنه‌مفهوم « مدوآسا » انتخاب شده . همچنین برای واژه Judgement معادلهای حکم و قضاوت انتخاب شده که علت عدم انتخاب مفهوم « داوری » برای آن پیدا نیست .

۱۱- بهمن ۵۲

بشمار آید ولی موجب ابهام است و دقت خواننده نیز نمیتواند این ابهام را روشن کند .

مثلاً در برابر برخی واژه‌های خارجی می‌توانیم مفهوم واژه شکل تلفظ اصلی آنها فقط ضبط شده که برای لغتونه میتوان در واقع مفهوم بسیارست کتاب به واژه‌های : (کوفه) —

- (Coup d'état) —
- (مانا — Mana) —
- (مانی-تو — Manitou) — (کلان
- (Clan) — (کارتل Cartel) —
- (اسکی زوفره نی)
- (Schizophrenia)
- (سیبیه — Sib) — (تراست —
- (Trust) — (توم Totem) —
- (واکان — Wakan) — (زیگزاگ —
- (Zigzag) اشاره کرد .

مفاهیم و معادلهای برگزیده شده برای برخی از واژه‌ها با توجه به مفاهیم تثبیت شده آن واژه که در حال حاضر در زبان علمی و رسمی مصطلح است ،

- Accumulation
- Dispersion برای واگرایی خود مداری برای
- Egoentrism
- برون کوچی برای
- Emigration
- درون کوچی برای
- Immigration
- ایست‌گرایی برای
- Fixism
- و بر اساس مفهوم « انگار » برای
- Idea کلمه مرکب « انکارگان

شناس « را برای ایدئولوژیست انتخاب کرده است .

روان نژندی برای —

Psychoneurosis و معادل

زیبای نوزایش برای رنسانس و روان رنجوری برای

Psychopathy

دهها واژه نو و زیبای دیگر کوشش و پژوهش گرانقدر را نشان میدهد .

*
اما در واژه‌نامه و چگونگی گزینش مفاهیم معادل برای واژه‌ها گاه مواردی پیشم می‌خورد که گرچه نمیتواند یک تقصیر کلی

آریانپور (بقیه)

(Super) مانند « ابرمرد » (Superman) و « ایرمن » (Super-ego) بر ساخت کلمات مرکب فارسی استوارند . دکتر آریانپور با چنین تمهیدات و آمادگیهای علمی و فرهنگی ای به ساختن معادلهای فارسی واژه‌های جامعه‌شناسی پرداخته و سهم بزرگی را در غنای زبان فارسی معاصر و گسترش قلمرو آن برای پذیرفتن مفاهیم علوم جدید بویژه دانش جامعه‌شناسی تمهید کرده است .

- واژه‌ها و معادلهای و مفاهیم نوی که در زیر آمده است توجیه‌کننده بخشی از کوشش ستایش‌انگیز اوست :
- خودپویا برای Autodynamic
- سفید سالاری برای
- Albocracy
- میانین شهر برای Centralcity
- انباشتی فرهنگی برای Cultural